

सन्निपातोमरणं फलसन्नियोगात्सुखदुःखप्रदकर्मसंबन्धात् अनेनलिंगेनशवीभूतेन अदृष्टःअलक्षितः ॥ १५ ॥ एवमात्मनोबुद्धितादात्म्यभांतिकृतंसारमुक्त्वावस्तुतोसंगत्वमाह नचक्षुषेति इंद्रियायास्तत्त्वमुक्त्वा
 क्लानस्पर्शमुपैतीत्यभोक्तृत्वद्वारासंगत्वमुक्तंनचापीत्यकर्तृत्वद्वारा तेचक्षुराद्याः सपश्यतेतानितिसाक्षित्वमुक्तं साक्षिणोपिबुद्धित्तिग्राह्यत्वात् कर्मव्यतिहारेतद् फलद्वारातुनपश्यंतीत्युक्तं ॥ १६ ॥ असंगस्या
 तन्यंदेहेदृश्यते नतुदेहोवस्तुतश्चेतनः तथापिलोहगतंचतुष्कोणत्वादिकंवन्हाविवात्मनिदेहगतंदुःखादिकंप्रतीयतइत्यर्थः ॥ १७ ॥ उक्तदृष्टान्तेनैवयद्यच्छरीरंआत्माप्राप्नोतितस्यतस्यधर्मानात्मन्यभिमान्यत
 इत्याह तथेति अदृश्यंतदस्थैः तदाश्रयंदेहांतराश्रयं ॥ १८ ॥ अत्रप्रसंगात्पूर्वदेहत्यागंदेहांतरोपादानंचसप्रकारमाह स्वमितित्रिभिः शरीरीभियमाणःखाद्युपादानकैर्देहांशैःखादीन्आविशते एवंश्रोत्राद
 योपिसप्तदशनानाश्रयाःस्वस्योपादानगाःसंतोपिकर्मसुपूर्वप्रज्ञासहितेषुवर्तमानाःश्लिष्टाःपंचगुणान्शब्दादीन्श्रयंते अयमर्थः स्थूलदेहनाशोपिकर्मणावबद्धंसप्तदशात्मकंलिंगंनश्यतिकृतुदेहांतरंप्रविशति
 उत्पत्तिवृद्धिव्ययसन्निपातैर्नयुज्यतेसौपरमःशरीरी ॥ अनेनलिंगेनतुलिंगमन्यद्दृष्ट्यदृष्टःफलसन्नियोगात् ॥ १५ ॥ नचक्षुषापश्यतिरूपमात्मनोनचापिसं
 स्पर्शमुपैतिकिंचित् ॥ नचापितैःसाधयतेतुकार्यंतेतंनपश्यंतिसपश्यतेतान् ॥ १६ ॥ यथासमीपेज्वलतो नलस्यसंतापजंरूपमुपैतिकश्चित् ॥ नचापरंरूपगुणं
 विभर्तितथैवतदृश्यतिरूपमस्य ॥ १७ ॥ तथामनुष्यःपरिमुच्यकायमदृश्यमन्यद्विशतेशरीरं ॥ विस्तृज्यभूतेषुमहत्सुदेहंतदाश्रयंचैवविभर्तिरूपं ॥ १८ ॥ खंवायुम
 भिसलिलंतथोर्वीसमंततोभ्याविशतेशरीरी ॥ नानाश्रयाःकर्मसुवर्तमानाःश्रोत्रादयःपंचगुणान्श्रयंते ॥ १९ ॥ श्रोत्रंखतोघ्राणमथोपृथिव्यास्तेजोमयरूप
 मथोविपाकः ॥ जलाश्रयंतेजउक्तंरसंचवाय्वात्मकःस्पर्शरुतोगुणश्च ॥ २० ॥ महत्सुभूतेषुवसंतपंचपंचेंद्रियार्थाश्चतथेंद्रियेषु ॥ सर्वाणिचैतानिमनोऽनुगा
 निबुद्धिमनोन्वेतिमतिःस्वभावं ॥ २१ ॥

तृणजलायुकान्यायेन तथाचश्रुतिः तमुक्त्वामंतंप्राणोनूक्त्वामतिप्राणमनूक्त्वामंतंसर्वेप्राणाअनूक्त्वामंतीति तंविद्याकर्मणीसमन्वारभेतेपूर्वप्रज्ञाचेति तद्यथातृणजलायुकातृणस्यांतंगत्वाऽन्यमाक्रममाक्रम्यात्मान
 मुपसंहारतीति ॥ १९ ॥ तत्रकिमिंद्रियंकस्यभूतस्यगुणंश्रयतेइतिव्यवस्थामाह श्रोत्रंखतःखस्यगुणंशब्दंश्रयतेइत्यनुषंगः पृथिव्याःगुणंगंधघ्राणंसंश्रयते विपाकःचक्षूरूपतेजःपरिणामःतेजोमयरूपंश्रयते ज
 लाश्रयंतेजःरसप्रकाशकरसनेंद्रियंरसंसंश्रयते वाय्वात्मकः स्पर्शरुतःस्पर्शार्थरुतःइंद्रियविशेषःत्वकृतमेववाय्वात्मकंगुणंस्पर्शंश्रयते शब्दादिवासनासहिताएवश्रोत्रादयःकर्मसुश्लिष्टाभवन्तीत्यर्थः ॥ २० ॥
 पंचानामिंद्रियाणामर्थाःशब्दादयःभूतेषुखादिषुवसंतितानिचपंचखादीनिइंद्रियेषुवसंति सर्वाणिचैतानिशब्दादीनिखादीनिइंद्रियाणिचमनोनुगानिमनःबुद्धिमन्वेति बुद्धिःस्वभावमन्वेति तेनइंद्रियाणिप
 राण्याद्भुरिंद्रियेभ्यःपरमनः मनसस्तुपराबुद्धिर्योबुद्धेःपरतस्तुसइतिगीतासंगता ततश्चार्थानांकारणमिंद्रियाणितेषांमनस्तस्यबुद्धिस्तस्याश्चिदात्मेतिक्रमात्सर्ववासनावासितायांबुद्धौसर्वमस्तीतितदवियोगाच्च
 दात्मापुनःपुनःसंसरतीत्यर्थः ॥ २१ ॥